

LAUSUNTO

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta (HE 191/2025 vp)

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Lausunnon tiivistelmä

- Hallituksen esityksen tavoitteet koulutustason nostamisesta ja ensikertalaisten määrän lisäämisestä ovat kannatettavia. Enemmistö tuoreista ylioppilaista haluaisi jatkaa opintojaan heti lukion tai asevelvollisuuden suorittamisen jälkeen, mutta vain kolmasosa pääsee jatkamaan.
- Hallituksen esityksen sisältö on kannatettava. Resursseja menee hukkaan, jos opiskelijan toinen opinto-oikeus jää vaille aktiivista käyttöä, kun samaan aikaan moni nuori odottaa mahdollisuutta aloittaa ensimmäiset korkeakouluopinnot. Vaikka vapautuvien aloituspaikkojen määrä on maltillinen, on se silti askel oikeaan suuntaan.
- Koulutustason nostoon ja nuorten sujuvampaan korkeakoulusiirtymään tähtäävät toimenpiteet eivät saa rajautua pelkästään opiskelijavalintajärjestelmän muutoksiin. Koulutustason nosto edellyttää aloituspaikkojen merkittävää lisäystä.
- SLL pitää hallituksen esityksen vaikutusarvioita pääosin oikeansuuntaisina. Toisaalta muutos vähentää ”turhaa” hakemista, jossa ei ole aidosti kyse alanvaihdosta tai pyrkimyksestä suorittaa rinnalla toinen tutkinto. Toisaalta arvioon vapautuvien aloituspaikkojen määrästä liittyy epävarmuuksia.
- Uudistuksesta tulee tiedottaa kattavasti toisen asteen opinto-ohjaajia, jotta opiskelijavalintoihin liittyviin väärinkäsityksiin voidaan puuttua ajoissa. Nuorille tulee tarjota todenmukainen kuva myöhemmästä alanvaihdon mahdollisuudesta sekä mahdollisuudesta suorittaa tutkinnon puitteissa myös oman alan ulkopuolisia opintojaksoja ja -kokonaisuuksia.

Hallituksen esityksen tavoitteet

Suomen Lukiolaisten Liitto pitää hallituksen esityksen tavoitteita väestön koulutustason nostamisesta ja ensikertalaisten määrän lisäämisestä korkeakoulutuksessa kannatettavina. On oikeudenmukaista, että korkeakoulutuksen hyödyt jakautuvat entistä laajemmalle joukolle.

Vuonna 2024 julkaistun Lukiolaisbarometrin mukaan enemmistö tuoreista ylioppilaista (noin 60 prosenttia) haluaisi jatkaa opintojaan heti lukion tai asevelvollisuuden suorittamisen jälkeen. Kuitenkin vuosittain vain noin kolmasosa tuoreista ylioppilaista pääsee aloittamaan korkeakouluopinnot suoraan toiselta asteelta valmistuttuaan. Osittain tähän vaikuttaa vuosien aikana kerääntynyt hakijasuma sekä ei-ensikertalaisten hakijoiden suuri määrä kevään toisessa yhteishaussa. Tätä merkittävämpi syy on kuitenkin aloituspaikkojen riittämättömyys.

Hallituksen esityksen sisältö

SLL pitää hallituksen esityksen sisältöä kannatettavana. Kuten esityksestä käy ilmi, vain harva (443 opiskelijaa, joka muodostaa noin 15 prosenttia useamman kuin yhden korkeakouluopinto-oikeuden omaavista) suorittaa tosiasiallisesti kahta tutkintoa samanaikaisesti. Korkeakoulujen ja koko yhteiskunnan resursseja menee hukkaan, jos opiskelijan uusi tai aiempi opinto-oikeus jää vaille aktiivista käyttöä, kun samaan aikaan moni nuori odottaa mahdollisuutta aloittaa korkeakouluopinnot ensimmäisessä tutkinnossaan. Vaikka vapautuvien aloituspaikkojen määrä on maltillinen (arviolta 1500 paikkaa), on se silti askel oikeaan suuntaan.

SLL kuitenkin peräänkuuluttaa, etteivät koulutustason nostoon ja nuorten sujuvampaan korkeakoulusiirtymään tähtäävät toimenpiteet saa rajautua pelkästään vaikutuksiltaan maltillisiin opiskelijavalintajärjestelmään tehtäviin muutoksiin tai rajauksiin. Koulutustason nosto edellyttää ennen kaikkea pidemmän aikavälin hakijasuman purkamista aloituspaikkojen lisäyksillä.

Hallituksen esityksen vaikutusarviot

SLL pitää hallituksen esityksen vaikutusarvioita pääasiassa oikeansuuntaisina. Yhden opiskelupaikan säännös nostaa kynnystä toisen tutkinto-oikeuden hakemiseen ja siten vähentää toisen tutkinnon hakijamääriä. Kun "panoksena" on aiemman tutkinto-oikeuden menetys, hyvin todennäköisesti vain

aidosti alanvaihtoon motivoituneet ja sitoutuneet hakijat päätyvät hakemaan uutta tutkinto-oikeutta. Tämä puolestaan vähentää ei-ensikertalaisille kohdentuvilla aloituspaikoille suuntautuvaa hakupainetta.

Yhden paikan säännös voi jopa maltillisesti helpottaa alanvaihtajien asemaa. Jos ne hakijat, jotka eivät tosiasiallisesti aio suorittaa joko aiempaa ja uutta tutkintoaan loppuun, jättäytyvät hakijajoukosta pois, ei-ensikertalaisten hakijoiden joukko pienenee ja alanvaihtoon tähtäävän opiskelijan tilanne voi helpottua.

SLL kuitenkin huomauttaa, että arvioon vapautuvien aloituspaikkojen määrästä (2000, joista 1500 ei-ensikertalaisille) liittyy epävarmuuksia, eivätkä laskelmat välttämättä realisoidu esityksen mukaisessa mittakaavassa aidoiksi aloituspaikoiksi.

Suomessa opiskelijavalintajärjestelmä on äärimmäisen monimutkainen ja sisältää myös keskenään ristiriitaisia elementtejä, minkä vuoksi hakijat eivät aina toimi niin rationaalisesti kuin esityksen laskelmissa oletetaan. Esimerkiksi ne opiskelijat, jotka eivät myöhemmässä tarkastelussa ole suorittaneet kumpaakaan tai mitään tutkinnoistaan (586 opiskelijaa, noin viidesosa useamman kuin yhden tutkinto-oikeuden omaavista), voivat vielä hakuvaiheessa olla motivoituneita uuden tutkinnon suorittamiseen ja siten päätyä hakemaan yhden paikan säännöstä huolimatta. Hakuvaiheessa opiskelijalla ei useinkaan ole vielä tiedossa, että hän ei tule suorittamaan tutkintoaan loppuun. Yhtä lailla vapautuvista paikoista arvioitua isompi osa voi päätyä ei-ensikertalaisille riippuen hakijajoukon valmiuksista ja korkeakoulujen valintaperusteista.

Muut huomiot

Kuten hallituksen esityksessäkin on todettu, opiskelijavalinnoista liikkuu usein toisen asteen opiskelijoiden keskuudessa virheellistä tietoa. On tärkeää, että uudistuksesta tiedotetaan kattavasti toisen asteen opinto-ohjaajia, jotta väärinkäsityksiin voidaan puuttua ajoissa. Nuorille tulee tarjota todenmukainen kuva siitä, että vaikka ensikertalaisten asemaa on oikeutetusti vahvistettu, heillä on edelleen mahdollisuus vaihtaa alaa.

Yhteiskunta tarvitsee myös monialaisia osaajia, ja nuorten kiinnostuksen kohteet eivät usein rajaudu vain yhden tutkinto-ohjelman tai alan tarjoamiin mahdollisuuksiin. Toisen asteen opiskelijoille tulee tarjota laadukasta tietoa siitä, miten monialaisen tutkinnon voi rakentaa yhden opinto-oikeuden varassa. Useissa korkeakouluissa on kuitenkin laajat mahdollisuudet valita vapaavalintaisia opintojaksoja ja -kokonaisuuksia myös oman alan ulkopuolelta (nk. vapaa sivuaineoikeus).

Helsingissä 27.01.2026

Pietari Meriläinen
Puheenjohtaja

Sara Sipilä
Pääsihteeri

Lisätietoja:

koulutuspolitiikan ja vaikuttamisen asiantuntija Jenni Suutari, 050 395 5334, jenni.suutari@lukio.fi

.....

.....